

**PSİKODRAMA
GRUP PSİKOTERAPİSİ
EL KİTABI**

Yaşama Dair Çok Şey

Deniz Altınay

epsilon®

*Bana bu kitabı
yazma cesareti ve motivasyonu veren öğrencilerime...*

Deniz Altınay Ankara’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara’da tamamladı. Psikoloji eğitimine 1983 yılında Ankara Üniversitesi DTCTF Psikoloji Bölümü’nde başladı ve Gazi Üniversitesi Psikolojik Danışma Bölümü’nden lisans derecesini aldı. O yıllarda başladığı “psikodrama” serüvenini bugüne kadar çeşitli etkinliklerle taşıdı. 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nden Psikolojik Danışma Yüksek Lisans derecesini aldı. Türkiye Grup Psikoterapileri Derneği’nin Yönetim Kurulu Üyeliklerinde bulundu ve Genel Sekreterliğini yürüttü. Başta Abdulkadir Özbek olmak üzere G. Leutz, H. Barz, E. Franzke gibi dünya çapındaki psikodramatistlerle çalıştı. 1994 yılında Ankara Grup Psikoterapileri Enstitüsü’nün kurucuları arasında yer aldı ve başkanlığını yürüttü. 1997 yılında İstanbul Psikodrama Enstitüsü ve Psikolojik Danışma Merkezi’nin kuruluşunda önemli bir rol oynadı. 1998 yılında “Psikodrama 300 Isınma Oyunu Temel Teknikler, Yardımcı Teknikler ve Temel Stratejiler” adlı kitabı yayımlandı. Çeşitli ulusal ve uluslararası platformlarda grup yöneticisi ve konferansçı olarak yer aldı. 1999 Ekim ayında “İstanbul Playback Theatre”ın kuruluşunu gerçekleştirdi ve çalışmaları başlattı. İstanbul Psikodrama Enstitüsü bünyesinde çocuk psikodraması eğitimlerinin koordinatörlüğünü ve eğiticiliğini yürütmekte ve halen 120’den fazla öğrencisi olan İstanbul Psikodrama Enstitüsü’nde İspanya, İngiltere ve Amerika’daki psikodrama enstitüleriyle bağlantılı olarak

eğitim vermektedir. İngiliz Psikodrama Derneği, Uluslararası Grup Psikoterapileri ve Psikodrama Derneği ve Türkiye Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Üyesi'dir. Şirket Hizmetleri Birimi'nin, Psikodrama Grup Psikoterapisi Eğitim Birimi'nin, Spontanite Tiyatrosu Birimi'nin ve Çocuk Psikodraması Birimi'nin yöneticiliğini yapmakta olan Deniz Altınay, bireysel psikoterapi ve grup psikoterapisi çalışmalarını sürdürmekte ve İstanbul Psikodrama Enstitüsü'nün Başkanlığını yürütmektedir.

Konuk Yazarlar:

David A. Kipper "Psikodramanın Değişen Karakteri"
(Changing Character of Psychodrama)

Zerka Moreno "David Kipper'a Cevap" (A Response to David Kipper)

Neşe Karabekir "Bireysel Psikodrama" (Individual Psychodrama)

2015 Yılına Önsöz

İstanbul Psikodrama Enstitümüzün tüm kitapları 2015 yılında Epsilon Yayıncılık tarafından yayınlanıyor. Alanında yeni bir misyonla hedefine ilerleyen enstitümüz yeni yayınlarına da hazırlanıyor. “Psikodrama Psikoterapistleri” yetiştirmeyi hedefleyen ve başaran enstitü artık eğitimler yetiştirmeye başlamış ve daha da ileriye giderek bu yaşam felsefesini geniş kitlelere aktarmaya karar vermiştir. Meslek dünyasında kendi kuramı, teknikleri ve felsefesi ile hak ettiği yeri bulan psikodrama, şimdi bu sınırların dışına taşmayı hedeflemektedir. *Hedef, ulaşılabilecek olanı var eden ilk ve en önemli adımdır. Kendi çözümlerini ve süreçlerini yaratır.*

Tüm meslektaşlara ve okuyuculara psikodramanın kapılarını aralayacak olan bu kitap, daha sonrasında bu sistemi deneyimleme isteği doğuracaktır diye düşünüyorum.

Sevgilerimle,
Deniz Altınay, Temmuz 2015

Yeni Baskıya Birkaç Söz

1998 yılından bugüne kadar toplam 25.000 adetten fazla basılmış ve satılmış bulunan Psikodrama Grup Psikoterapisi, Spontanite Tiyatrosu ile ilgili yayınlarımız benim ve enstitümüzün alanda ne derece etkin bir rol üstlendiğinin kanıtlarından sadece bir tanesidir. Elinizde tuttuğunuz bu yayın, alanda çalışan uzmanların, okullarda ve şirketlerde görevli öğretmenlerin ve eğitmenlerin, konuya ilgi duyan amatörlerin bir el kitabı olma niteliğindedir. Her yıl yapılan baskıları kısa sürede tükenen bu yayınlar, alanda yeni yetişen taze kanların ne derece aktif olduğunu ve Psikodrama Grup Psikoterapisi ile ne derece yakından ilgilendiklerini bize göstermektedir. Bu yadırganmamalıdır. Psikodrama Grup Psikoterapisi ve Sosyometri Sistemi, içinde yaratıcılık, spontanite ve eylem kavramlarını barındırır ki bunlar yaşantısal eğitimin olmazsa olmazlarındandır. Bugün herkes her alanda davranış değişiklikleri etkin bir şekilde yapılabilmesine ihtiyaç duymaktadır, bunun yolu yaşantısal eğitimidir. Bilinen en etkin yaşantısal davranış değişikliği sistemlerinden birisi yukarıda sözü edilen bu sistemdir. Sistemin izleyicileri ülkemizde hızlı bir ivme ile çıkışını sürdürmektedir. Bu yayının sizin bu dünyaya yakınlaşmanıza ve neresinden tutarak eğitimine başlayacağınıza katkı sağlayabileceği gibi aynı za-

manda eğer uzmansanız sizi sürekli yönlendirecek ve kendi kendinizi kontrol etmenize yardımcı olacak niteliktedir.

Psikodrama Grup Psikoterapisi ve Sosyometri günümüzde birçok tedavi ve şifa sistemine katkıda bulunmakta ya da onların yapmak istedikleri değişikliklerin önündeki insani dirençlerin kaldırılmasında etkin bir sistem olarak gösterilmektedir. Hangi “insan yardım alanı”nda çalışırsanız çalışın, sistemden haberdar olmanız size sayısız yarar sağlayacaktır. İnsan davranışında neyin değiştirilmesinin gerektiğini bilip bunun nasıl yapılacağı konusunda soru işaretleriniz varsa bu etkin disiplinle tanışmanız sizin için son derece yararlı olacaktır. Son olarak keyifli okumalar dilerken psikodramada önemli bir kavram olan “karşılaşma”yı sizlerle gerçekleştirme olanağına kavuşabilmemizi dilerim.

Saygılarımla,
Deniz ALTINAY
Temmuz 2009 - İstanbul

Bu kitapta yer alan konular ve grup ya da bireysel psikoterapi uygulamaları hakkında bilgi almak için İSTANBUL PSİKODRAMA ENSTİTÜSÜ VE DANIŞMA MERKEZİ'ne başvurabilirsiniz.

Adres: Şakaik Sokak 57/1 Nişantaşı/İSTANBUL

Tel: 0 212 2321263

GSM: 0 532 2136362

e-Mail :psikodrama@istpsikodrama.com.tr

Web : www.istpsikodrama.com.tr

www.istpsikodrama.com.tr

MEDYADA I.P.I.

Web: <http://www.istpsikodrama.com.tr>

Facebook : <https://www.facebook.com/groups/psikodrama/>

Twitter: https://twitter.com/IPI_Psikodrama

Youtube: https://www.youtube.com/channel/UCea_ywQ4LqDoj2Dt5PMK0SA

Linkedin: <https://www.linkedin.com/grp/home?gid=5027127>

Instagram: [_i.p.i._](#)

Bu kitabın hazırlanması aşamasında yardımlarıyla bana destek veren Neşe Karabekir, Göver Sünerin, David Kipper, Yael Profeta, Mihal Bardavid, İnal Altınay ve yazdığı cevap bölümüyle Zerka T. Moreno'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Deniz Altınay

İÇİNDEKİLER

(Contents)

ÖNSÖZ	17
(Preface)	
İKİNCİ BASKIYA BİRKAÇ SÖZ	21
GİRİŞ	23
(Introduction)	
BÖLÜM I: PSİKODRAMA NEDİR?	27
(Part I: What is Psychodrama?)	
DİPLOMASIZ PSİKODRAMATİST	29
(Uncertified Psychodramatist) (Derleyen: Göver Sünerin)	
PSİKODRAMANIN TARİHİ	51
(History of Psychodrama)	
PSİKODRAMANIN FELSEFİK TEMELLERİ	63
(Philosophical Foundations of Psychodrama)	
THE CHANGING CHARACTER OF PSYCHODRAMA: WHAT'S NEXT? DAYVID KIPPER	73
PSİKODRAMANIN DEĞİŞEN KARAKTERİ SIRADA NE VAR?	109
(The Changing Character of Psychodrama: What's Next?)	
DAYVID KIPPERBU KİTAP İÇİN YAZILMIŞ OLAN "PSİKODRAMANIN DEĞİŞEN KARAKTERİ" ADLI BÖLÜMÜN YAZARI DAVID KIPPER'A CEVAP Zerka T. Moreno	139
CONCERNİNG THE CHANGING CHARACTER OF PSY CHODRAMA: WHAT'S NEXT? RESPONSE TO DAVID A.KIPPER'S CHAPTER IN THE HANDBOOK OF GROUPPSYCHOTHERAPY AND PSYCHODRAMA, BY DENİZ ALTINAY PUBLISHED IN ISTANBUL, TURKEY, 2000 Zerka T. Moreno	145
BÖLÜM II: UYGULAMADA PSİKODRAMA	151
(Part II: Psychodrama in Application)	
PSİKODRAMANIN UNSURLARI	153
(Elements of Psychodrama)	

GRUP (The Group)	153
YÖNETİCİ (The Director)	
PSİKODRAMA VE SAHNE (Psychodrama and the Stage).....	156
ISINMA (The Warm-up)	171
ISINMA OYUNLARI (The Warm-up Games)	176
PROTAGONİST (The Protagonist).....	201
OYUN (The Action)	204
YARDIMCI BENLER (The Auxiliary Ego).....	207
EŞLEME (The Doubling)	217
ROL DEĞİŞTİRME (The Role Reversal).....	230
AYNA (The Mirror)	239
KAPANIŞ (The Closure).....	240
PAYLAŞIM (The Sharing)4.....	242
BÖLÜM III: PSİKODRAMADA ÖNEMLİ KONULAR (Part III: The Important Issues on Psychodrama).....	249
DİRENÇ VE PSİKODRAMA (The Resistance and Psychodrama)	251
SOSYAL ATOM (Social Atom)	267
İKİNCİ GERÇEK VE TRAVMA	279
(Second Reality and Trauma)	
SOSYODRAMA (Sociodrama).....	285
BİREYSEL PSİKODRAMA.....	291
(Individual Psychodrama)	
BÖLÜM IV: PSİKODRAMANIN TÜRKİYE'DE VE DÜNYADAKİ FARKLI KULLANIM ALANLARI (Part IV: The Different Applications of Psychodrama)	
ENDÜSTRİ PSİKOLOJİ, ŞİRKET HİZMETLERİ VE İŞ DÜNYASINDA PSİKODRAMA.....	319
(Psychodrama in Industrial Psychology and Business)	
EĞİTİMDE VE SINIFTA PSİKODRAMA	332
(Psychodrama in Education and Classroom)	
TİYATRO VE SAHNEDE PSİKODRAMA.....	340
(Psychodrama in Theater Education and Stage)	
KAYNAKÇA (Bibliography)	347

ÖNSÖZ

Bilim kimsenin tekelinde değildir. Bugüne kadar bilimin insanları hiç umulmadık derecede yakınlaştırdığına tanık olunmuştur. Bilim adamları ya da bir disiplinin gerçek takipçileri sanki birbirlerini yıllardır tanıyor gibidirler ve yakındırlar. Birbirlerini görmeden birbirlerine ulaşırlar, tanışmadan birbirlerini etkilerler, yalnızca yazdıkları ile konuşurlar ve kendi sosyal atomları içinde farklı, değerli ve üretime açık bir alt grubu barındırırlar. Bu, geniş ve özel bir dünya ailesi demektir. Bu ailede yer almak üretilenlerle doğru orantılı olarak gerçekleşir. Bu durum psikodrama dünyası için de geçerlidir. Bugün İstanbul Psikodrama Enstitüsü olarak bu geniş dünya ailesinde yerimizi almanın ve psikodramaya ilişkin bu ikinci kitabımda bunun somut örneklerinden birisini daha yaşamamızın mutluluğu içindeyim. Bu örnek ise Dünya Grup Psikoterapileri Derneği eski başkanlarından ve psikodramanın dünyadaki önemli teorisyenlerinden sayılan Prof. David Kipper'ın psikodramanın geleceğine ilişkin olarak kitabım için yazmış olduğu bölümün yer almasıyla birlikte bu eserin ortaya çıkmasıdır. Adam Blatner ile ilişkilerimiz sırasında tanışma şansı bulduğumuz ve İstanbul'daki ilk buluşmamızda ikinci kitabımla ilgili olarak yaptığım spontan teklifim ve bunun heyecanını birlikte yaşamamız bu ürüne

ayrı bir anlam kattı ve bugünkü son noktasına ulaştırdı. Daha sonrasında enstitümüzün 5. yaz konferansının konusu olan ve o konferans öncesinde düzenlenen psikodramatist sınavlarına Sınav Komite Üyesi olarak katılarak diplomalara imza atan David Kipper, psikodrama dünya ailesine açılan sayısız pencereimizden birisidir. İspanya Psikodrama Derneği Başkanı Marisol Buoza ve İngiliz Psikodrama Derneği üyeleri ve başkanı, Amerikalı, İsraili, İsveçli birçok psikodramatistle süren dostluklarımız ve bilimsel çalışmalarımız bu üretken dünyada önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Bu ise “birlikte yapma”, “birlikte hissetme” ve “birlikte olma” kavramları ile psikodramada anlamını bulan sağlıklı ilişkiler üçlemesidir. Aynı üçlemenin ülkemizdeki diğer psikodrama ve grup psikoterapisi çevreleri için var olduğunu söylemek ise arzuladığımız bir olgudur. Ülkemizdeki bu bilimdisi yanlışlık ve karalamalar, birlikte yapılırsa daha iyiye gidebilecek olan çalışmaları sekteye uğratmasa da rahatsızlık vericidir. Kişiler kendilerini derin tatmin etme duygusu ile hareket etmekte ve bunu yaparken iyilik ve üretkenliği doğal olarak hiç de ön plana alamamaktadırlar. Suyun akışı asla durdurulamaz, gidecek bir yatak bulur, form değiştirir ve doğal olanın ona verdiğini kullanmada zorlanmaz. Bu, spontanitenin başka bir tanımıdır ve korkarım ülkemizdeki psikodramatistlerin birçoğu henüz bu gerçeği bir miktar göz ardı etmektedir. Moreno'ya göre spontanite insan bedenindeki fizyolojik özelliklerden farklı ele alınmamaktadır. Eğer birey su örneğinde olduğu gibi kendi bütünlüğünü kaybetmese, doğal olan spontanitesi, sürecini bilmediği ama var olan değişimin yollarını ona açacaktır.

Yaşamım boyunca gözlemlediğim odur ki kişinin tüm pozitif eylemleri katlanarak kendisine geri dönmektedir. Psikodrama tedavisinin içinde bu en somut gerçekleşmesini

yaşar ve protagonistler bu sayede kendi ürettiklerinin yardımı ile yaşamlarını ve çevrelerini değiştirmeye başladıklarını gözlemlerler. İlgi ve istek sahte sahip olmaya çıkışlar karşısında her zaman daha güçlü olmuştur ve bu yadsınamaz bir gerçektir. Kimlik sahip olunandan çok, üretilen ile ilgilidir ve bu, yaratıcılığın ve yaratıcının psikodramadaki önemidir. Bu kitap bir ürün olarak sahip olmaktan çok yaratmanın hedeflenmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bizden sonraya kalacak olan, kıskançlıklar ya da hasetler değil ortaya çıkan ürünlerdir.

Bu çalışmada katkısı olan Neşe Karabekirbu anlatılanlar çerçevesinde kendini geliştiren ve psikodramatist olarak yaratıcılığı her defasında yeniden yaşayan sayısız uzmandan biridir. Onlara benimle paylaştıkları bu dünya için teşekkürü bir borç biliyorum. Yıllardır sürdürdüğü özverili çalışmalarıyla Neşe Karabekir, çalışma arkadaşım ve dostum olarak bana son derece yardımcı olmuştur. Enstitümüzün 130'dan fazla olan öğrencileri bugün artık yalnızca psikodrama eğitimlerini tamamlamakla kalmamakta, bunun yanı sıra psikodramada uzmanlık alanlarına yönelmektedirler. “Çocuk Psikodraması” ve “Spontanite Tiyatrosu”, “Özürlülerle ve Ergenlerle Psikodrama” bu konulara örnek verilebilir. Enstitümüz Ekim 99'da “İstanbul Playback Theatre”ı resmen kurmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Bu, psikodramanın ve spontanite tiyatrosunun daha geniş kitlelere yayılmasında önemi bir rol oynayacaktır.

Son olarak söylenmesi gereken şey, psikodramatistlerin hedefinin yeni dünyalar kurmak olduğu ve bunun bizim tarafımızdan fazlasıyla gerçekleştirildiğidir. Bu dünyayı bizimle paylaşmak isteyen herkese kapımız açıktır.

Sevgiyle,
Deniz Altınay

İKİNCİ BASKIYA BİRKAÇ SÖZ

Sevgili okurlar; kitap ikinci baskısını yaparken içinde önemli bir yeniliği barındırmaktadır. Psikodramanın yaşayan en önemli üyelerinden birisi olan ve J. L. Moreno'nun hayat arkadaşı ve kurduğu sistemin mirasçısı Zerka T. Moreno bu kitapta yayınlanmak üzere bir kısa bölümü kaleme aldı. Prof. David Kipper'in kitabım için yazdığı "Psikodramanın Değişen Karakteri" adlı bölüme cevap niteliği taşıyan bu yazının Moreno felsefesine ve onun içinde yaratılmak istenen yeniliklere karşı bir başka Moreno'nun bakış açısını yansıtmaması nedeniyle son derece önemlidir kanısındayım. Kitabımın psikodramanın en önemli kişilerinin bir tartışma arenası haline gelmesi beni gururlandırıyor. Her geçen gün uluslararası bir yapıya daha fazla sahip olan enstitümüz bu yayını ile birlikte daha da ileriye bayrağı taşıyor düşüncesindeyim.

Adam Blatner'in son kitabının Sistem Yayıncılık tarafından Türk psikodrama camiasına kazandırılması ile hemen hemen aynı tarihlere denk gelerek kitabın bu ikinci baskı ile birlikte çıkması da son derece anlamlıdır. Psikodrama artık günümüzde her alanda hak ettiği yeri ve değeri görmektedir. Bu bizi gururlandırmaktadır. Okullarda, işyerlerinde ve ku-

rumlarda, psikoterapi odalarında, tiyatro sahnelerinde yerini almış durumdadır.

Bu yeni baskıda okuyucuya keyifli okumalar dilerim.

Uzm. Psk. Dnř. Deniz ALTINAY

Psikodramatist

İstanbul Psikodrama Enstitüsü Başkanı

GİRİŞ

Bu kitabın yazılım amacı psikodramayı yalnızca uzmanlara daha detaylı olarak tanıtmak ve açıklamak değildir. Bundan daha fazla olarak insan yaşamının tüm alanlarını ele alma iddiasında olan psikodramanın, okuyan herkesin yaşamına en az bir yerden dokunmasını sağlamaktır. Bu ilk bakışta çok iddialı bir amaç olarak değerlendirilebilir. Yola çıkarken hedeflediğinizin büyüklüğü ulaşabileceğinizin de zenginliğini belirler. Ulaşılan her yeni hedef yaratıcılığın ve emeğin somut bir yaşantısıdır ve mutluluk kaynağıdır. Ulaşamadıklarımız ise bize umut vermelidir. Bernard Shaw şöyle yazmıştır: “Bizi istediğimiz şeyi elde edememekten daha çok üzen tek bir şey vardır, o da istediğimizi elde etmektir.” Her zaman ulaşılacak hedeflerin kalmasını tercih etmişimdir. Bu, dinamizm ve motivasyonumun kaynağıdır. Psikodrama kendi yapısı içerisinde ele alınamayacak hemen hemen hiçbir konunun olmadığını savunur. Bu ise Moreno’nun hedeflediği yeni dünya düşüncesinin doğal yansımasıdır. Eğer bir dünya görüşünden, bir yaşam biçiminden söz ediyorsak -ki bu psikodrama için böyledir- yaşama dair her şey bu dünya görüşünün içinde yer almalıdır.

Bu çalışmanın amacı okuyucuyu psikodramayı uygulama becerisine ulaştırmak değildir. Bu amaç sıradan okuyucu için ne kadar uzak ise uzmanlar için de o denli uzaktır. Bu eline hiç saz almadan saz ile ilgili bir kitap okuyup saz çalmaya çalışmaya benzetilebilir. Uzun süren eğitimler sonunda uzmanlar, kişilerin yaşamlarını psikodrama içinde ele alma becerisi kazanabilmektedirler.

Tüm psikodramatistlerin ortaklaşa kabul ettiği bir olgu olarak psikodrama ve onun felsefesi tüm bir yaşamı içine alır ve psikodramada teorik olarak üzerinde çalışılmayacak olan bir konu bulunmaz; bu anlamı ile kitabın altbaşlıklarından birisi “yaşama dair çok şey” adlandırması psikodrama ile örtüşmektedir.

Psikodrama son derece zengin yapısıyla değişimin gerekli olduğu birçok alanda uygulanabilir niteliktedir. Günümüzde kanımızca psikodramatistlerin sorunlarından birisi bu zenginliği kullanamamalarıdır. Bunun sebebi psikodramanın üzerinde durduğu felsefesini özümsememiş olmalarıdır. Bilgi ve inanç, psikoterapide ve belki de tüm uğraşılarda atbaşı gitmesi gereken ikizlerdir ve birinin olmadığı yerde, diğeri öksüz kalır. İnançsız bir bilgi hareket enerjisini yitirir, buna karşılık bilgisiz bir inanç ise körlük sebebidir. Uzun yıllar psikodrama eğitimlerinde her ikisinin de öğrencilerimize aktarılmasına çalıştım. Bu ancak ve ancak kişinin kendi inanç ve bilgisi ile paralel olarak aktarılabilir. İnanıcı olmayan kişilerin sadece bilgilerini aktarmaya kalktıkları birçok psikoterapi eğitimi girişimi ülkemizde ya sonuçsuz kalmış ya da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu, hırs alanı yapılamayacak kadar uzun soluklu ve zorluklarla dolu bir yoldur.

Her disiplinde olduğu gibi bilgi detaylarda gizlidir ve bir şeyi anlamak için çok okumaktan daha önemlisi doğru şeyi anlayarak okumaktır. Psikoterapide ise bunları yaşantılamak,

deneyimlemek ve bu yolla farkındalığı artırmak ve değiş-
mekten söz edebiliriz.

Yaratıcı olmanın ve geleceği görebilmenin tek koşulu ge-
leceęi yaratabilme gücünde olmaktır. Eğer bu güce sahipse-
niz geleceęi kestirmenizde bir sakınca yoktur, kehanetleriniz
çıkacaktır. Bu ise ancak ve ancak inanç ve bilgiyle olur. Bu
çalışmanın bu yönde katkıda bulunmasını diliyorum. Bu
benim yaşamımda defalarca deneyimlediğim ve gerçekten
de tadına vardığım en önemli yaşantılardan birisidir.

Bir psikoterapi yöntemi olarak psikodrama her şeyden
önce hayata bakma disiplinedir ve bu disiplin içinde terapist
belki de hiçbir psikoterapi disiplinde olamayacak bir da-
kiklikle protagonistinin ve grubunun yaşamına onlarla bir-
likte bakabilir. Bu üstün yapı bir dehanın ürünüdür ve bu
dehanın hediyesine sahip çıkma gerekliliği vardır. Bu yapı
gerçekten sahip çıkanları da beraberinde taşıyacaktır. Kader
bize sürekli değişim şansı tanır ve biz aynı davranışları göste-
rerek bu şansı çoğu zaman kullanmayız. Umarım bu çalışma
uzmanlara yeni bilgiler, herkese değişik kararlar ve davranış-
lar gösterme şansı verir. Bu amaçla kitabın ilk bölümü tarih
ve felsefeye ayrılmıştır. Diğer bölümler uygulamayla ilgilidir
ve örneklerle zenginleştirilmiştir. Bu kitap psikodrama ala-
nında önemli bir eksiği giderir umudundayım.

Saygılarımla

Deniz Altınay

Aęustos 1999